

DELA VSKA

PRAVICA

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Ne frankirana pisma se ne sprejemajo

Posamezna številka Din 1-50 — Cena: za 1 mesec Din 5-; za četrt leta Din 15-; za pol leta Din 30-; za inozemstvo Din 7- (mesečno) — Oglasi po dogovoru

Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo Jugoslovanske tiskarne, Kolportažni oddelek, Poljanski nasip št. 2 — Rokopisi se ne vračajo

„Gospodarski krogi.“

Nova monarhistična vlada se je ustanovila, kakor pravi kraljev manifest, zaradi obupnih krikov delavnega ljudstva, ki je bilo nad delom bivših političnih velestrank in od njih vodenega parlamenta razočarano. Nova vlada sloni na zaupanju kralja, kralj pa se obrača na narodne množice, naglašajoč, da mu nalaga vest, da zadovolji kategorične potrebe države. Ljudstvo, ki državo tvori, je od kralja pozvano, da mu pri tem delu pomaga. Torej tudi nova vlada nazadnje počiva v zaupanju delavnega in rodoljubnega ljudstva in njega blagor je edini cilj vlade.

Cujemo pa različne glasove, ki pripisujejo novi vladi cilje in namene, ki se z manifestom kralja po našem mnenju malo ali nič ne strinjajo. Ti glasovi pribijajo iz onih krogov, ki so sploh načeloma proti demokraciji in ljudskemu parlamentu in bi radi, da bi sedanje, po nesposobnosti velikih strank izzvano posebno stanje vekomaj trajalo, da si kralj v manifestu izrecno naglašava, da je demokratizem ostal slejkoprej njegov ideal in da si je tudi predsednik vlade napram inozemskim časnikarjem potrdil, da je njegova vlada samo prehodnega značaja. Ti krogi torej že od 6. januarja dalje delajo po svojem časopisu razpoloženje, ki je naperjeno proti organizacijam delavstva, proti zakonito zaščiti dela in proti delavskemu zavarovanju ter njegovim institucijam, češ da bo nova vlada v prvi vrsti usmerila svoje delo v dvig našega gospodarstva, dvig gospodarstva pa po mnenju teh krogov ni mogoč, če se delavstvo čimhujše ne pritisne.

Skrajno predrzno je, če si ti gospodje, ki pač ne predstavljajo delavne in rodoljubne množice, ampak so le manjšina, prilaščajo pravico, da svoje nazore brez vsakega pooblaščenja istovetijo z nazori nove vlade. Nihče jim ni dal te pravice in oni je tudi ne morejo na ničemer utemeljiti. Vlada, ki si je nadela nalogo zadovoljiti potrebe naroda, ki je bil od velikih meščanskih strank prevaran, ne more iti preko velike večine prebivalstva, ki obstoji iz srednjih in malih ljudi, kmetov, obrtnikov in delavcev, da ugoditi samo izključno interesom velekapitala, visoke finance in vele-

industrije. Kajti vlada mora gledati na obči blagor. Sedanja vlada se sama označuje kot nadstrankarsko in nestrankarsko, ki je tudi nad vsemi razredi in ima pred očmi samo skupnost. Zato je proti temu njenemu programu, ako bi se po željah gotovega dela takozvanih »gospodarskih krogov« postavila na njihovo enostransko razredno velekapitalistično stališče. Njena naloga je po njenih lastnih izjavah, da različne interese presoja in skuša spravljati v sklad v dobro celote. Če se vlada ne more postaviti na razredno delavsko stališče, se pa tudi ne more na razredno stališče naših pridobitnikov. Ona je sama rekla, da je njeno stališče izključno državno.

Če torej hoče podpirati privatno industrijo, pospeševati dvig proizvodnje, množiti blagostanje dežele po kapitalu, potem se mora ozirati tudi na telesne in duševne potrebe delavstva, ga zadovoljevati, dvigati njegov življenjski stalež. V modernem času se ne more prospek privatnega kapitala naslanjati na mase zaslužjenih, brezzaščitnih in brezpravnih in do zadnje srage izmoghavnih sužnjev, ampak na izobraženih, dobro postavljenih ter fizično in moralno visoko stoječih delavcih. Od tega je odvisen tudi blagor in prospek kapitala.

Mi smo uverjeni, da bo novi režim to imel pred očmi, dosleden vrhovnim principom, ki jih je proglašil kot svoje. Ukinitev ali poslabšanje socialne zakonodaje, odprava zakonitih delavskih institucij, onemogočenje delavskih strokovnih organizacij, kakor žele nekateri »gospodarski krogi«, bi bila katastrofalna za gospodarstvo države, ki ga hočemo vsi dvigniti. Zato ne verujemo, da bi mogel, kdor je odgovoren za vodstvo države, osvojiti program nazadnjakov, ki bi radi naše gospodarstvo potisnili na slopnjo, ko se je družba delila v polnopravne gospode in brezpravne hlapec. Delavstvo je slejkoprej pripravljeno pošteno sodelovati s pridobitnimi krogi za dvig našega gospodarstva in produkcije, ker je od tega bistveno odvisen tudi obstoj in napredek delavstva. Mora pa biti tudi samo upoštevano, človeka dostojno plačano in zaščiteno ter zavarovano. To je v duhu proklamacije in v duhu načel, na katerih se gradi moderna Evropa.

Politični pregled.

Domača mnenja.

Razni jugoslovanski časopisi komentirajo spremembo v naši politični konstelaciji in sestavo sedanje vlade v dobrem smislu. V splošnem soglašajo v tem, da je bilo strankarstvo preostro, diference med posameznimi strankami deloma naravnost nepremostljive in vsled tega politične stranke za vodstvo države niso bile več sposobne. Res je, da so bile pri naš politične stranke, katerih velik del voditeljev in pristašev je mislil, da mora Jugoslavija prvi dan propasti, ako ne sede oni pri vladnem krmilu. Bile so stranke, ki so za časa, ko so bile v vladi, uganjale teror brez primere v zgodovini; ko pa so bile v opoziciji, so pa zlele toliko demagogije, psovavanja, zavijanja, da je celotna država resnično trpela doma in na tujem. Mi smo vse te stvari bičali, vedno kazali na napake, opozarjali, da nas bodo rešili le delo, pošteno delo in bratski sporazum. Ljudje pa, ki gledajo vsak zakon, vsako naredbo, prošnjo, službeno mesto skozi strankarske očale, ne spadajo v državni vodstveni krog. Nekajkrat smo poudarili, da sistem, kakršen je pri nas bil, ni demokracija in k demokraciji ne vodi, ampak je diktatura političnih

strank, ki vodi v sovraštvo med raznimi grupami in žal — celo v korupcijo.

Kaj pravi inozemstvo.

Inozemstvo, ki je silno pazno zasledovalo naše politično življenje vseh minulih desetih let, je v splošnem zadovoljno pozdravilo našo novo vlado. Če izvzamemo Italijo in del nemškega časopisja, je naša nova vlada bila simpatično sprejeta povsod. Zanimivo je, da so nekateri pričakovali padec dinarja na inozemskih borzah vsled notranje politične spremembe. Pa so se vračunali; dinar ne samo, da ne pada, ampak kaže celo tendenco dviganja.

Inozemski finančniki.

Inozemski finančniki se mude v Belgradu v velikem številu; med njimi je zastopana skupina londonskega Rothsilda.

Značaj naše vlade.

Ministrski predsednik general Živković je inozemskim novinarjem na razna vprašanja izjavil, da sedanja vlada ni nikaka generalska diktatura, ker sede v vladi tudi negenerali; ni pa tudi nikaka diktatura gotovega miselnega kroga kakor n. pr. fašizem, ampak je

vlada resnih, delavnih in poštenih ljudi, ki hočejo Jugoslavijo obvarovati pred velikih pretresljajev, očistiti našo upravo vsake strankarske navlake in celo državo gospodarsko obnoviti in okrepiti.

Uradništvo bo reducirano.

V Belgradu vzdržujejo vesti, da bo del državnih uslužbencev reduciran. Iz službe bodo odpušteni predvsem oni, ki nimajo potrebne kvalifikacije, tisti, ki so prišli v državno službo vzgobj po strankarski protekciji (to bo dela zlasti na jugu naše države!). Vestnim in iniciativnim uradnikom pa obljublajo zboljšanje.

Čiščenje.

Posamezni ministri študirajo reorganizacijo svojih področij. Železniški (dr. Korošec) namerava generalno direkcijo drž. železnic v Belgradu razpustiti, dati pa večjo kompetenco zunanjim direktorjem. Vsi pa čistijo med uradnimstvom. Minister za gozdarstvo je baje že nekaj glavnih uradnikov suspendiral in jih bo izročil sodišču. Pa tudi drugi pripravljajo metle za čiščenje, da bodo upravo izboljšali in pomeli partizanstvo in »zardac«.

Oblastni komisariji.

Za komisarja ljubljanske oblasti je imenovan dosedanji predsednik dr. M.

Natlačen, za mariborsko pa dr. J. Leskovar. Željo, da bi dosedanji oblastni odborniki ostali v pomoč komisarjema kot referenti, vlada ni ugodila. Za komisarja belgrajske oblasti je imenovan Slovenec dr. V. Baltič, ki je bil veliki župan v Ljubljani.

Novi ministri.

Za poštne ministra je imenovan dr. Kosta Kumanudi, bivši belgrajski župan. Obenem je postavljen za pomočnika zunanjemu ministru (dr. Marinkoviću), ki je odšel v Švico na zdravljenje. Za trgovinskega ministra je imenovan Hrvat dr. Mažuranič, zagrebški odvetnik. Tako imamo 16 ministrov.

Gospodarski krogi.

Gospodarski krogi iz cele države navdušeno pozdravljajo novo vlado. Do 400 brzozajavnih čestitk in pozdravov je v začetku dnevnemu prispelo v Belgrad. Vsi upajo, da bo nova vlada ozdravila našo industrijsko-trgovsko krizo.

Delavski sindikati v Belgradu razpušteni.

Vlada je razpustila delavske sindikate v Belgradu. Vse premoženje in arhiv pa je deponirala pri belgrajski mestni občini.

Strokovna zveza viničarjev v I. 1928.

Leto 1928. ne ostane za viničarski stan samo kot zgodovinsko leto, katero je prineslo uzakonitev novega viničarskega reda, za katerega smo se v strokovni organizaciji združeni viničarji borili celih osem let ter končno dosegli vsaj delno svoje pravice, katere nam gredo na svoji zemlji, ampak to leto nam ostane zapisano tudi kot leto pozitivnega dela za povzdigo viničarskega stanu in leto največjega razmaha naše organizacije. Zraven številnih zborovanj in tečajev so se v tem letu vršili štirje veliki viničarski tabori. — Tako tabor pri Št. Janžu v Halozah, tabor na Gorici pri Št. Petru pri Mariboru, tabor v Gor. Radgoni; krona vseh zborovanj v viničarskem gibanju do danes je bil tabor pri Jeruzalemu, katerega se je udeležilo nad dva tisoč viničarjev iz ormoško-ljutomerskih gor, kateri so kakor drugod tudi tukaj javno in enodušno manifestirali za svoje pravice ter izrekli zvestobo in zaupanje svoji strokovni organizaciji, kakor tudi njenemu vodstvu. Resolucije iz vseh taborov dokazujejo, da se je viničarski stan prebudil iz stoletnega spanja in hoče sedaj razmahati svoje stanovske sile v dobrobit samemu sebi ter zahteva udejstvovanje kot enakopraven stan v človeški družbi, povsod, bodisi da je to potem v gospodarskem, socialnem ali kulturnem oziru. Po svoji »Strokovni zvezi viničarjev« smo postali faktor, katerega se danes mora upoštevati. V naši stanovski armadi imamo pretežni del haloških viničarjev in naša organizirana sila se razteza danes čez ormoške in ljutomerske gorice, tja čez Kapelo, Gor. Radgono, preko Sv. Ane v Slov. goricah in Sv. Petra pri Mariboru, čisto tja v predmestje mariborsko. Od tam pa preko Jarenine, Sv. Jakoba in Sv. Jurija sega naš pokret čisto gori do obmejnega Št. Ilja. Strokovna zveza viničarjev je v mariborski oblasti najmočnejša krščanska delavska organizacija, bistveno pa kot taka, edina in najmočnejša v državi.

Mlad in velik kakor je prestiž naše organizacije na zunaj, tako je še večji na znotraj; predvsem gospodarska moč in tehnična ureditev. Samo številke, ki po-

vedo, da je zveza imela v tem poslovnem letu 112.159 dinarjev delavnega prometa, dovolj to potrjujejo. Enako tudi beleži sijajne uspehe za člane ustanovljen podporni sklad, iz katerega je bilo tekom leta 1928. izplačanih 380 bolniških, 55 porodniških, 33 nezdognih in 41 posmrtninskih podpor v skupnem znesku 31.448 Din. Koliko je vredna ta naša samopomoč, je občutil pač najbolj vsak tisti, ki je bil v skrajnem slučaju prisiljen prositi in dobiti pomoči. Vsak pravi poznavalec viničarskih razmer z ozirom na našo gospodarsko šibkost, mora na podlagi teh številk priznati nehot, kolike vrednosti je strokovna organizacija za vsak stan, kaj vse se da storiti za posameznika nedosegljivega le samo v pravi strokovni organizaciji, čeprav je sestavljena morda iz samih pravcati nemaničev kakor smo baš mi viničarji. Vsak viničar, posebej vsak oni, ki še okleva, bi šel z nami organiziranimi ali ne, naj ve, da je edini rešitelj viničarjev, ki bode najuspešnejše dvignil naše gospodarsko stanje, edini, ki bode branil in nastopal za viničarje zoper krivice le močna disciplinirana — strokovna organizacija. Vsak naj prizna, da je čakanje, po katerem bo boljše že samo prišlo, naravnost škodljiva zabloda. Vsak trenutek, ki ga zgubimo v brezbriznosti za našo skupnost, je izgubljen za vedno.

Vsi tovariši, kateri ste v preteklem letu v organizaciji sodelovali, vršili dosledno vse težke dolžnosti, ki jih terja organizacija od nas, vsi, ki ste vztrajali v borbi in kritiki, katere je ravno v tem letu bilo najobilneje, ozrite se s ponosom in samozavestjo na vse naše uspehe v letu 1928., kateri nam naj bodo v plačilo in zadoščenje. Načelstvo organizacije vam izreka pristrčno zahvalo z željo, naj tudi vnaprej ostane v našem taboru tisto veliko razumevanje za naše skupne interese, tista agilnost in požrtvovalnost, poštenost in nesebičnost, ki je fundament našega strokovnega gibanja in ki mora dičiti vsakega pravega krščanskega socialista. — P. Rozman.

Pridobivaj novih članov za Jugoslov. strok. zvezo!

Jugoslovanska strokovna zveza.

Železničarski vestnik

Pojasnila. Na razna vprašanja odgovarjamo, da ima nastavljenost osebo po čl. 93 pravico do sledečega dopusta: za uradnike do 5 let 15 dni, do 15 let 25 dni, do 25 let 30 dni in čez 25 službenih let 45 dni. Za zvaničnike obeh kategorij pa do 5 službenih let 10 dni, do 15 let 15 dni, do 25 let 25 dni, in preko 25 let 35 dni. Služitelji: do 5 let službe 8 dni, do 15 let 12 dni, do 25 let 20 dni ter preko 25 službenih let pa 30 dni. Pisarniškemu pomožnemu osebju pripada po dveh službenih letih 10 dni odmora. — Po čl. 94 pa dovoljujejo v nujnih, neodložnih potrebah dopust po privatnem poslu in sicer 3 dni šefi edine, do 5 dni načelniki oddelkov, do 10 dni direktor in do 15 dni generalni direktor. Tako odsotnost preko 15 dni pa dovoljuje edino minister za promet ali njegov pomočnik. Pripominjamo, da se ta odsotnost po čl. 94 zakona ne računa v odmor po čl. 93 zakona o drž. prom. osebju. — Citirani člen 94, ki govori o odsotnosti po privatnem poslu velja tudi za vse pomožno osebje.

Oprostitev kolektivne. Po čl. 112 zakona o drž. prom. osebju so uslužbeneci oproščeni plačevanja direktnih in vseh ostalih taks za vloge in zahteve, ki se nanašajo na osebne ali rodbinske pravice po tem zakonu, kakor tudi za priloge k uslužbenskem listu. Če zahteva uslužbenec, da se mu izda odlok o zahtevi, ki se je odklonila kot neosnovana, mora plačati takso. — Uslužbenec, ki vlaga predmetne prošnje, mora to oprostitev zabeležiti na vlogi in sicer: »Kolektivne prosto po čl. 112 zakona o drž. prometnem osebju.«

Občni zbor osrednjega odbora. Prometne zveze se bo vršil nepreklicno v nedeljo 20. t. m. ob 10 dopoldne z že objavljenim dnevnim redom.

Zasebni nameščenci.

Ljubljanska skupina privatnih in trgovskih nameščenecv je imela svoj občni zbor v torek 8. januarja. Člani so se ga udeležili v lepem številu, ne tako člani. Iz poročil je razvidno, da organizacija stalno raste in pridobiva. Odbor je imel celo vrsto sej, na katerih je razmotrival razna stanovska in organizacijska vprašanja. Korespondenca je zelo obširna. V teku pol leta je narasel podp. fond za 1145 Din. Organizacija je našla dober odmev tudi pri tovariših drugih mest Slovenije in pričakuje se vsak dan snovanje novih nameščenskih skupin. Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sled. tovariši: Božič, Premrl, Kokol, Koradin, Valant, namestniki: Derganc, Košer, Žužek. Sprejet je bil predlog za pravilnik podp. fonda, priporočala se je ustanovitev hranilnega odseka. Pri debati glede organizacije so tovariši enoglasno poudarili, da smatrajo našo pot organizacije za pravo, ker rastemo po-

časni in sigurno oprti na centralo kršč. strokovnih organizacij. Kako preosnavljanje bi bilo škodljivo, razširi naj se raje območje naše skupine. Hočemo »Zvezco«, ki jo bodo postavile nameščenske skupine, ki bodo zase popolnoma avtonomne, v Zvezi ali strokovnem odboru pa združene na podlagi načela federacije. Dobro uspehi občni zbor je tov. predsednik zaključil s pozivom: Vsak po svojih močeh na delo!

Usnjarji

Vrhnik. Strokovna skupina usnjarjev in drugih delavcev na Vrhniki, vabi svoje člane kakor tudi druge delavce in delavke na prvi redni občni zbor, ki se bo vršil v nedeljo, 27. jan. t. l. ob 3. pop. v Rokodelskem domu s sledečim dnevnim redom. 1. Čitanje zapisnika ustanovnega občnega zbora. 2. Poročilo odbora. 3. Poročilo nadzorstva. 4. Volitve odbora. 5. Volitve zastopnikov na občni zbor JSZ. 6. Slučajnosti. — V slučaju, da ne bo zadostno število rednih članov navzočih, se bo vršil pol ure kasneje občni zbor pri vsakem številu članov. Predlogi članov, o katerih naj bi sklepal občni zbor, se morajo vložiti pismeno najkasneje 6 dni pred občnim zborom. — Ni še poteklo eno leto, kar se je ustanovila naša strokovna skupina in vendar je že nekajkrat krepko nastopila s pomočjo JSZ za izboljšanje delavskih razmer in tudi dosegla uspehe, kolikor je to v danih razmerah bilo mogoče. Delavstvo se po veliki večini zaveda, da je močna strokovna organizacija edino sredstvo, s katerim moremo najuspešneje braniti svoje pravice ter izboljšati delavski položaj. Seveda je nekaj tudi takih med delavci, ki kolebajo na vse štiri strani in čakajo, da bi jim drugi priborili boljše čase, da bi pa sami za organizacijo delali in žrtvovali nekaj dinarjev na mesec, to jim je pa preveč. Mi se sicer ne bomo ravnali po geslu, ki se je od gotove strani skušalo uveljavljati in je izraženo v reku »bodi mi brat, sicer ti zavijem vrat«, boli nas pa, da taki omahljivci delavski stvari mnogo škodujejo.

Viničarski vestnik

Gornja Radgona. Dne 6. jan. smo pripravili za našo skupino dva sestanka, enega ob pol 10 v posojilnici v gornjeradgonski, drugega pa popoldne v Zbigovcih. Vkljub najslabši poti in snežnemu metežu je bila udeležba povsod obilna, kar najboljšo izpričuje zavest naših, v strokovni zvezi organiziranih viničarjev. Na obeh sestankih je poročal tajnik centrale SZV tov. P. Rozman. Polno razumevanje članov o pomenu strokovne organizacije, prisrčnost in požrtvovalnost odbora in zaupnikov daje popolno jamstvo za obstoj strumne gornjeradgonske skupine. Tovariši, naprej po začrtani poti!

Krekova družina.

Centrala. Vsem družinam sporočamo, da je treba prijaviti sestanke, seje, občne zборе, tri dni prej politični oblasti (sresko poglavarstvo). — Kjer se vrše seje in sestanki redno vsak teden ob isti uri in z istim dnevnim redom, zadostuje da se napovedo enkrat in tej napovedi se dodaja, da se vrše vsak teden ob istem času. V napovedi je treba navesti dan, uro, kraj in dnevni red sestanka. — Delo družin se naj vrši nemoteno naprej. Nobenega vznemirjanja. Delo pozivite!

Dekliški tečaj v Kapeli.

Sneg je pobelil tisto jutro vse poti. S Frido sva se že vso pot menili o naših dekletih. Veselo smo se pozdravile ob snidenju v Kapeli in smo začele. Popoldne nas je bilo manj, zato smo vse govorile. Korajžne so in zdrave, da jih je človek vesel! Vendar imajo povsod težave z organizacijo. Ljubijo delo v njej, pa včasih ne vedo, kako naj delajo, ker so same. Če bi imele vsaj eno učiteljico, to bi se delalo! Učiteljice so namreč vse strašno »noble«.

Popoldne se je pa soba napolnila, 32 jih je sedelo krog miz, da me je bilo kar strah govoriti tem zdravim, preprostim dekletom o organizaciji. Pa smo se zelo dobro pomenile. Poslušale so z zanimanjem in so še marsikaj pridele. Pokazale smo jim celoten sestanek, ki bi se kmalu predolgo zavlekel, ker smo pele in govorile vmes. Po prisrčnem slovesu smo se razšle. Bil je že skrajni čas, da smo še pritekale na vlak. Frida je strašno skrbelo, če nama bo sape zmanjkalo.

Z radostjo, kot je navadna po takih sestankih, smo še v vlaku nadaljevale razgovor.

Potem pa so prišli ljudje, pijani mariborski trgovci, uradniki in različni pazniki, da mi je bilo tako žal za samoto, ker so kvantali in pili vse vprek. 10 letni fantek je nagnil steklenico in užival strup, oče pa je bil celo ponosen na svojega sina. Ob koncu so se pa opravičevali, češ, da so vsi Preleki taki.

Kaj vse nas še čaka, še bomo mladi in delavni.

Navodila za pisanje listov.

Od državnega pravdnštva smo prejeli:

»Po novem zakonu o tisku je izreči zabranjeno razum v dosedaj določenih primerih tudi »ako je v tiskanem delu podan zločin ali prestopki proti državi po kazenskem zakonu — ako je v tiskanem delu zagrešeno dejanje, ki se kaznuje po zakonu o zaščiti javne varnosti in pravnega reda v državi, — ako vsebuje obrekovanje ali razžalitev državne oblasti.«

Vsa kritika državnih oblasti in vsled tega tudi njihovih odredb, ki bi vsebinsko vsebovale žalitev, je torej nedo-

pusna. Pri ocenjevanju besedila se ne bo oziralo na eventualna izvajanja, da je napad opravičen. To velja osobito tudi glede stanovskih listov (državnih uslužbenecv, priv. nameščenecv itd.), ki se bavijo z odredbami službenih oblasti.

Hkrati opozarjam na zadnji odstavek čl. 7 z. o. t., da se sme razširjenje začeti, čim se po pet izvodov novin, periodičnih tiskovnih izročeh tem uradu, odnosno v izvenuradnem času (od 14. ure do 9. ure) pri policijski direkciji za državno pravdnštvo.«

Mir ljudem!

Znani kardinal v Monakovem Faulhaber je v pridigi na Silvestrovo imel znamenit govor, v katerem je poudaril naloge krščanstva v boju za mir med narodi. Rekel je, da hoče na monakovski vojni spomenik postaviti božično drevesce miru. Izvajal je med drugim:

Samo mir je v duhu Kristusovem, ne vojna! Kaka vojna, tudi najbolj potrebna in najpravičnejša, je rana na krščanski ureditvi sveta. Kakor se je medicinski veda posrečilo zatreli kugo in lakoto, tako se mora dobri volji posrečiti, da prežene z naših dežela vojno.

Mirovno gibanje raste. Vzgojno delovanje bi moralo biti usmerjeno izrazito v cilju ohranitve miru. Naši mali naj bi se ne igrali samo vojake. Zgodovinski pouk naj bi ne delal utisa, kakor da je vsa svetovna zgodovina obstojala samo iz vojaka, bitk in velikih vojskovodij. V stanovanjih naj polagoma izginejo stare podoče nekdanjih bitk. Stare brezokusne, na orožje pozivajoče vojne pesmi naj nadomeste miroljubne ljudske pesmi. Predvsem v mladini naj močno vzraste misel miroljubnosti.

Mladina naj pozna druga junaštva kot je vojna, naj pozna bolj svetli meč uma, junaštvo čistosti. Slišali ste: sladko je za domovino umreti. Jaz pa Vam pravim: Sladko in častno je za domovino živeti. Sveti ogenj ne žari samo takrat kadar kujejo meče, on žari tudi takrat, ko se meči kujejo v pluge in preoblikujejo v orodje kulture.

Komunisti. V Zagrebu je policija aretirala okrog 10 komunistov, ki so z letaki širili komunistično propagando. Aretirani komunisti so delavci in študentje, med njimi je tudi ena ženska. Vse organizacije in sindikati nezavisnih so morali ustaviti svoje delovanje na osnovi zakona o javni varnosti. V prostorih organizacij je bila izvršena tudi preiskava. — V Mariboru, Trbovljah, Mostah pri Ljubljani so se pojavili letaki, vsebujoči protidržavno in komunistično propagando.

Delavski sindikati tudi v Subotici razpuščeni. Policija je zapečatila vse prostore neodvisnih (komunističnih) sindikatov, organizacije pa razpustila, zaplenjen je bil tudi »Organizovani radnik«, njihovo glasilo, ker je baje pisal, da se bo pritožil na Društvo narodov in mednarodni forum.

Atom:

Človekoslovje ali naravoslovje.

1. Ko je bilo enkrat zbujeno teženje po nosnih, ki sicer že dalje časa daje države, je temu prej ali slej morala slediti želja po prevratu ne samo v državnih zadevah, ampak tudi v njim sorodnih gospodarskih stvareh.

Zmagoslavje znanstvenega napredka slavi po pravici naša doba. Človek prodira vedno globlje v prirodne skrivnosti. Neizmerna, navidezno neskončna pota zvezdnih teles meri z največjo natančnostjo, tehta jim težo, zasleduje njih sestavo, na zemlji in pod zemljo, rešuje najtežje uganke. Do najenostavnejših prvin razkrajja stvari in zasleduje njih splošne; uspehe svojega truda pa uporablja v nebrojnih vedno novih iznajdbah, ki preobražajo svet.

Knjiga stvarne prirode je sicer še v mnogih ozirih neprečitana, nerazumljiva, a list za listom se neprenehoma odpira in jasni v slavo človeškemu duhu. Žal pa, da se je pri tem delu človeškega duha vedno bolj pozabila poglavitna stvar na zemlji — namreč človek sam. Prirodoslovje je zatemnilo človekoslovje. Slavi in povzdiguje se napredek in zmaga človeškega duha nad stvarjo, a med tem se glasi obupna tožba, žalno vzdihovanje, pa tudi proklinjajoče hlepenje po maščevanju izmed milijonov tistih, katerim novi čas prinaša le trpljenje, glad in breznažno skrb za bodočnost, izmed tistih zapuščenih bitij, katera nimajo deleža pri dedščini nebrojnih zakladov, ki jih ustvarja zmagoviti človeški duh.

V resnično krščanski dobi je bil središč v vsega umovanja in znanstvenega delovanja — človek, krona stvarstva. Dasi se takrat ni v tolikem obsegu gojilo naravoslovje kakor v novem času, vendar ne smemo reči, da bi se bilo preziralo. Veleumi so se tudi takrat bavili s stvarino, z njeno sestavo in njenimi lastnostmi, toda se temeljiteje so se pečali z duhom, njegovim bistvom in delovanjem. Temeljito so sicer tedaj razglabljali fizični red v stvarstvu in mu določali zakone, toda še mnogo bolj so proučevali n ravni red in njegovo osnovo. Z daljnogledom ali s povečalnim steklom, z merilom ali šestilom v roki, se je učenjak jel norčevati iz duha in navnega reda. Pri svojem delovanju ju ni našel, ker ju ni iskal, a vendar ju je začel drzno tajiti. Taki nauki niso ostali zaprti v učenjakovi sobici; splavali so ven v živi svet in kjerkoli so se pojavili, so zadrževali, uničevali, morili red, srečo in mir.

Sezidala se je sicer veličastna stavba naravoslovnih znanosti, a ob tem se je razdrla človeška družba. V družinah in državah je vedno več upornih ljudi. Samoljubje in dobičkaželjna sebičnost kraljujeta. Tihe delavne in požrtvovalne ljubezni ne srečaš izlepa. Darežljivost, kolikor je je še, nastopa šumno in glasno. Za vsak darček zahteva javne pohvale, hrupnega povračila v obliki očitnih zahval, javnega priznavanja in blestečega odlikovanja.

Slabo je to in tem slabše, ker je vedno več ljudi navezanih na — miloščino. In to niso morda delomrzni ljudje, ampak delavci, ki radi delajo in bi radi delali, pa si kljub svojemu delu ne upajo obraniti svojega obstoja brez milodarov in podpor. To nam kaže, da delo ne pridobiva več toliko, da bi vzdrževalo človeka in da se je izgubilo celo zaupanje v moč vztrajnega in pridnega dela. Taka družba,

kjer se večina ljudi zanaša na podpore, takorekoč na usmiljenje drugih, ne more biti zdrava in glasno odmeva iz nje vprašanje: Kaj je storiti, da ozdravim? To je pa ravno delavsko vprašanje, ki ga hoče rešiti papež Leon XIII. v tej svoji delavski okrožnici.

Dobičkaželjna sebičnost potiska v kot idejo pravičnosti. Vsak se raje sam zase skozi življenje, kakor ve in zna. Čim več jih odrine tem bolje zanj. Ne meni se, da jih morda veliko število pomandra in pohodi na svojem potu, da je le njemu cesta široko odprta. V gospodarskem tekmovanju skuša vsak sam zase zmagovati in vsaka zmaga je združena s smrtjo mnogobrojnih gospodarskih bitnosti. To gospodarsko tekmovanje je pa tem škodljiveje, čim bolj tekmuje pravzaprav le denar. Ob tem tekmovanju se ne pridobiva nobena nova vrednost. Če kak borzijanec s svojo premetenostjo en dan zasluži milijone, ni zavoljo tega niti za eno paro več vrednosti na svetu, pač pa je deset, sto ali še več družin izgubilo svoje s trudom privarčevano imetje.

Uprav v tej dobičkaželjni sebičnosti, ki prezirljivo gleda na človeške pravice in se s tem oprošča vsake pravičnosti ima svoj vir delavsko vprašanje. Ta pohlep po dobičku ima za cilj le samega sebe, svojega bližnjega pa smatra za blago. Dokler se ne posreči zlomiti tega brezmejnega pohlepa in človeka zopet privedi do priznanja pravičnosti, tako dolgo je vsa socialna politika zastoj in prav tako prazno delo, kakor če bi hotel kdo ladjo, ki pušča, popraviti na ta način, da bi eno luknjo zamašil, pa pri tem napravil drugo.¹⁰

To je smisel tega kratkega odstavka Leonove okrožnice.

Pridobivaj novih naročnikov!

Tedenske novice.

Današnja številka »Delavske Pravice« se je za en dan zakasnila, ker je njen urednik moral nemudoma odpotovati. Naročniki naj nam blagohotno oprostite!

Za šefa kabineta ministrstva soc. politike bo postavljen Joe Matošič, urednik »Hrvatskega Boreca«.

Vsej slovenski javnosti v svobodni domovini! Naši zatirani bratje pod fašistično Italijo krvave iz nešetih ran. Dan za dnem zapuščajo politični in gospodarski bedneži nesrečno grudo in se zalekajo k nam po pomoč in podporo. In tu začenja za nje nov križev pot. Slovenska javnost ne pozna niti v najširših obrisih te strašne tragike, ki jo preživljajo na naših tleh vedno nove trume teh bednih brezdomincev. Brez sredstev, strehe in dela tekajo navadno brez uspeha od vrat do vrat zaprtih domov. Sila je priklopela do vrhunca, pomoč je nujna. To žalostno spoznanje je izsililo ustanovitve »Meddruštvenega odbora za pomoč primorskim emigrantom«, ki ga sestavljajo po svojih delegatih »Jugoslovanska Matica«, »Slovenska Straža«, »Organizacija jugoslovanskih emigrantov«, Društvo »Soča«, »Kolo jugoslovanskih sester«, »Klub primorskih Slovencev« in »Klub Primorke«. Odbor se zaveda, da bo uspela ta podpora akcija le v koncentriranem prizadevanju vse slovenske javnosti in najboljših njenih sinov. Kot prvi svoj korak smatra za potrebno, da se obrne z gorečo prošnjo na vse naše časopise, da otvorijo v podporo nesrečnih beguncev in v znak narodne manifestacije takoj stalno kolekto, kjer naj se tedensko izkazujejo vsi došli prispevki v lajšanje bede in trpljenja tega najbolj preganjane dela našega naroda. Vsak najmanjši dar pomenja gmotno in moralno pomoč ter izraz solidarnosti našim trpinčnim bratom. — Meddruštveni odbor za pomoč primorskim emigrantom.

Pri javni borzi dela v Ljubljani je delo na razpolago: 5 navadnim delavcem, 2 krojačema, 1 električarju sposob. telefon. naprav, 3 žagarjem za na venecijan-ko, 10 železostugarjem, 2 livarjem, 4 črkoslikarjem, 1 gateristu, 6 čevljarjem, 9 vajencem; ženskam: 1 kuharici, 1 orož. kuharici, 1 služkinji, 1 hotelski sobarici.

Pri javni borzi dela v Celju dobi delo: 8 hlapcev, 37 rudarjev, 1 vrtnar, 1 teraser, 4 ključavničarji, 1 klepar, 3 železostugarji, 2 električarja, 3 fini mehaniki, 4 kolarji, 2 žagarja, 6 mizarjev, 1 čevljar, 1 klobasičar, 1 pek, 1 hotelski kuhar, 2 pikola, 9 tesarjev, 2 strojnika, 2 kurjača, 1 vinski polnik, 17 delavcev, 2 risarja, 20 vajencem. Ženskam: 8 dekel, 4 pletilje, 1 šteparica, 1 likarica, 2 perice, 3 hotelske kuharice, 4 hotelske sobarice, 6 natakarije, 22 kuharic, sobaric in služkinj.

Pri javni borzi dela v Mariboru je delo na razpolago: 3 hlapcem, 5 viničarjem, 1 elektriku, 3 vrtnarjem, 1 kovaču, 4 črkoslikarjem, 1 žagarju, 4 čevljarjem, 1 mlinarju, 2 strojniki, 1 peku. Vaje n e m: Slikarske, čevljarke, pekove, kolarske, mehanske in mizarke obrti. Ženskam: 4 kmečkimi deklam, 1 kmečki gospodinj, 13 kuharicam, 5 služkinjam, 1 sobarici, 1 varuški, 1 kuharici k financarjem, 1 gospodinj, 1 perf. servirki, 1 šteparici gor. delov čevljev, 8 šiviljam za perilo, 1 šiviljski vajenki, 1 šivilji za obleko, 2 postrežnicama.

Koliko je delavstva v naši državi. Ugotovljeno je, da je bilo meseca novembra 1928 zavarovanih pri bolniških blagajnah 637.333 delavcev. Okoli 10 odstotkov delavcev sploh ni zavarovanih. Tako je bilo koncem l. 1928 ali 1. jan. 1929 v naši državi vseh delavcev okoli 800.000. V Sloveniji je zavarovanih 116.585, v Hrvatski in Slavoniji, 184.208, v Srbiji 123.155, v Bački in Banatu 94.764, v Bosni in Hercegovini 189.440, v Dalmaciji in Črni gori pa skupaj 29.181.

Tiskovni sklad »Del. Pravice.«

Neimenovali je daroval za tiskovni sklad »Delavske Pravice« 200 Din. Našemu tovarišu, staremu delavskemu borcu srčna zahvala. — Uprava.

Neko ameriško damo je zamorska služkinja v začetku tedna prosila za dopust v soboto, češ, da bo šla k pogrebu svojega brata. »Ali je bolan,« vpraša gospa, kako pa moreš tako natančno vedeti dan pogreba? »Oprostite gospa, vendar bom vedela, saj bo v soboto obešen.«

Zadružništvo.

Stari Slovani so živeli v zadrugah, zajednicah najbližjih sorodnikov. Zadruga je imela skupno gospodarstvo, skupno lastnino in skupno delo. Isto kot pri Jugoslovanih zadruga, je pa pri Rusih »mir«. Zadrugam na čelu je stal starosta, starešina, ponekod »ot«. Pri teh zadrugah je gotovo sorodstvo prvo. A gotovo nemale važnosti je igral ravno gospodarski razlog. Gospodarstva se niso delila, bilo je dovolj cenjenih delavcev, obrtna proizvodnja še ni bila deljena in je bilo treba vse proizvajati doma. Doma so bili potrebni tkalci, krojači, čevljarji, kolarji in prav vse eden ni mogel znati in opraviti. Ko je nastala obrt, ko so nastala mesta in ko je nastala trgovina, je zadruga pričela umirati. Kupiti je postalo bolj enostavno in bilo je hitreje, kakor izdelati doma. — Hišna obrt je propadla. Prišli smo do dosledne ločitve dela in s tem do medsebojne odvisnosti.

Kapital pa si je osvojil izume, stroje in postavil je tovarne. Medsebojna odvisnost se je izpremenila v odvisnost vseh od kapitala. Nastala je kapitalistična produkcija. Svobodni obrtnik je postal nesvoboden delavec. Sicer obstajajo primeri, ko je obrtništvo ustvarilo svoje tovarne. — V Sloveniji je primer I. Zrebljarska in železobrotna zadruga v Kropi in Kamnigoric.

Iz vsega tega pa še ne sledi, da je zadruga misel nova. Zadruga za skupno obdelovanje zemlje so obstajale že 3000 let pred Kristusom v Babilonu.

Stare ruske ribarske in lovske družbe, ki so obstajale tudi v zapadni Evropi so bile čisto zadružne ustanove.

Pravo zadružništvo pa je rodila kapitalistična proizvodnja. Domovina zadružništva je Anglija, kot prva industrijska zemlja. Cvetela je tekstilna industrija in množica tkalcev je živela v bedi. Prva misel teh ljudi je bila, kako zmanjšati potrošnjo. Prvo konsumno zadružno so ustanovili tkalci v vasi Fenwick l. 1769., vendar je ta organizacija ostala nepoznana. Šele po l. 1830. so se v Angliji ustanovile nove konsumne zadruge, ki so jih rodile neznosne razmere. Nastala je že zadruga propaganda. Te zadruge pa so bile le malo podobne današnjim zadrugam in niso dolgo živele, deloma vsled napak v organizaciji, največ pa seveda radi pomanjkanja duha skupnosti.

Prvo zadružno konsumno društvo na evropskem kontinentu je bilo ustanovljeno v središču francoske svilarske industrije v Lyonu l. 1832. Nazivalo se je »Commerce Véridique et Social«. (Prav resnična in socialna trgovina.) Ta zadruga je bila ustanovljena pod vplivom Charlesa Fouriera. V Švici in Nemčiji so se ustanovile prve konsumne zadruge proti koncu prve polovice 19. stol. kot posledica slabe letine in gladovanja. Ustanovile so se v obliki društev, ki so bila podobna dobrodelnim društvom in imela nalogo, da nakupujejo krompir in krušno moko v velikih množinah in jih razdeljujejo brez dobička med potrebne odjemalce.

Prva produktivna zadruga je bila ustanovljena l. 1831. v Parizu. Mala skupina mizarjev pod vplivom F. Bucheza jo je ustvarila. Od tedaj so se vršili v Franciji neprestani poizkusi, da se organizirajo rokodelci in delavci. Poizkusi pa niso vedno uspeli.

Mnogo pozneje, kakor konsumne in produktivne zadruge so se ustanovile hranilne in posojilne zadruge ali ljudske banke in pozneje kreditne zadruge. To izhaja iz tega, ker je treba, da se prej razvije v delovnem ljudstvu čut skupnosti in razredna zavest, iz katere izide vse osamosvojitveno delo. Jasen dokaz za to so ravno Rochdalski pionirji.

Prvi zadružni poizkusi na Angleškem niso uspeli radi raznih napak v sistemu. Tako so pri nekaterih člani kupovali na up in plačevali po obračunu. Seveda so zadruge bankrotirale, ker terjatev niso mogle vnovčiti. Druge zadruge so dajale dividende na deleže. Tisti, ki je kupoval v zadrugi je dobil dividende toliko, kakor tisti, ki ni kupoval. Dividende so se dajale tako, kakor pri delniških družbah. Tako je prišlo do tega, da člani v zadrugi niso kupovali, dividendo so pa le hoteli imeti.

Rochdalski tkalec Charles Howart pa je predlagal na neki seji nov način, po

katerem se naj razdeljuje čisti dobiček. Dobiček se naj bi razdelil po tem, koliko je kdo v zadrugi kupil. Howart je pokazal na to, da zadruga brez kupecev ne more živeti.

Vsi, ki so bili na seji navzoči so soglašali, le nekdo je omenil, da bo primanjkovalo obratnega kapitala. Howart je rekel, da se bodo deleži obrestovali in sicer po 2 in pol odstotkov. Določili so na tej seji tudi nakupne knjižice. Vse, kar kdo kupi, se vpiše v knjižico, na koncu leta se sešteje in se da na podlagi tega dividenda.

Po tem Howartovem sestanku je radi revščine prebivalcev precej časa minilo do ustanovitve zadruge. 28 tkalcev je nabralo kapital 28 funt šterlingov. Med prvimi člani je bila samo ena ženska. Že tedaj je rekel Howart, da uspeh toliko časa ne bo gotov, dokler ne bo žena pridobljena za zadružništvo. 21. decembra 1844. so v neki ulici v Rochdalu otvorili malo prodajalno, kjer je bilo blaga v vrednosti le 14 funt šterlingov. Maslo, sladkor, moka, oves in sveče — to je bilo blago, s katerim so začeli »pošteni tkalci rochdalski« svojo trgovino.

Ze otvoritev trgovine same je zanimiva. Na ulici je čakala gruča ljudi te otvoritve z zasmehom in norčevanjem. V prodajalni pa so čakali vsi člani določene ure. Ko je prišla določena ura, je bilo vsakega sram iti vrata odpret. Nazadnje se je ojunčila ženska in šla odpret vrata.

Ustanovitelji konsumne zadruge v Rochdalu so v praksi pokazali nele pravilnost in poštenost, nego tudi pripravljenost, da se žrtvujejo za skupnost. — Zgodovina jih je nazvala »pravilne« in »pionirje«, kakor so se imenovali sami. Charles Howart, ki je uvedel navedeni način delitve dobička, ki je tudi pri naših konsumnih zadrugah uveden, je do bil po svoji smrti priimek »Arhimad« zadružništva.

Rochdalska zadruga pa ni ostala samo pri prodajalni, ampak je prevzela tudi produkcijo blaga in je skrbela tudi za izobrazbo članstva. S tem je zadruga udarila na korenino gospodarskega reda. Proizvodnja je postavila na kolektivni temelj. Pridobitve Rochdalskih pionirjev so še sedaj last našega zadružništva. Angleško zadružništvo pa je šlo še dalje. Šlo je tudi v politiko. Ustanovilo je zadružno stranko, ki se je pred nedavno združila z »Labour Party«, ker se je izkazalo, da imata obe stranki isti interes na zadružnem delu.

Schultze-Delitscha lahko imenujemo očeta nemškega zadružništva. L. 1850. je začel med mestnimi rokodelci ustanovljati hranilne in posojilne zadruge. — Preje že, l. 1849. je v svojem rodnem kraju Delitsch ustanovil mizarstvo in pa čevljarstvo zadrugo v svrhu skupnega nakupa surovin. Te zadruge so se bavile deloma s skupnim nakupom, deloma so imela skupna skladišča. Izkazale pa so se te zadruge kmalu za nezadostne in treba jih je bilo izpopolniti s kreditnimi — denarnimi zadrugami.

Medtem je »Oče Raiffeisen« deloval na deželi. Ustanavljal je kreditne zadruge posebnega tipa, ki so bile primerne za kmete. Deležev te zadruge v začetku sploh niso imele, zaveza, jamstvo pa je bilo neomejeno. Končno obliko je Raiffeisnova posojilnica dobila šele l. 1869. Iz podpornega društva je postala hranilnica in posojilnica, kakršna je danes.

Kreditne zadruge pa niso bile med tem edine oblike zadrug na deželi. Že pred njim so se ustanovljala razna društva, ki so imela bolj poučen kot gospodarski značaj. Ta so se razvila v zadruge za preskrbo in prodajo gospodarskih potrebščin in izdelkov. Prva zadruga za izdelovanje masla je nastala leta 1875 na Danskem v vasi Kasslund. Danska je sploh dežela kmetijskega zadružništva.

V Italiji so nastale zadruge za vzajemno sklepanje najemniških pogodb in za skupno obdelovanje zemlje. Prvo tako zadrugo je ustanovila zadruga rokodelcev mesta Ravenne, ki je bila ustanovljena l. 1883., da osvobodi svoje člane od izkoriščanja podjetnikov in je vzela l. 1886. od občine tega mesta zemljišča v San Vitale v najem. To obliko zadrug so posnemali tudi v Romuniji in na Ogrskem.

Popolnoma drugačni razlogi kot zadružništvo drugod, so vzbudili slovensko zadružništvo. Slovensko zadružništvo ni izšlo iz ljudstva samega, ampak iz buditeljev narodne misli. Ti so namreč uvideli, da gospodarsko šibek narod ni zmožen za narodnostni boj. Brata Vošnjaka sta ustvarila tudi temu namenno primerno obliko zadrug. Ustvarila sta takozvani »Schulze-Delitsch-Vošnjakov sistem«. Naloga teh posojilnic je bila, da so po svoji finančni moči oporišča narodnoobrambne dela. Upeljali so dvojni deleži; eni visoki, eni nizki. Člani z nizkimi deleži niso imeli v zadrugah odločilne besede. Prve slovenske zadruge so se osnovala v Ljutomeru, Ormožu, Gornji Radgoni, Celju, Mariboru, Velenju in Brežicah, torej v narodno ogroženih krajih. — Vošnjaka sta ustvarila slovensko nacionalno zadružništvo.

Krek pa je videl kmeta in delavca, ki živita v siromaštvu. Vedel je, da se ti siromašni stanovi le takrat opomorejo, ko ustvarijo gospodarska združenja. Delavcu je postavil konsumno zadružništvo, ker je vedel, da je delavcu treba zmanjšati potrošnjo in mu ustvariti gospodarsko oporišče v njegovem boju. S hranilnicami in posojilnicami pa je zavil vrat oduševanju. Ta njegov namen, ki ga je tudi dosegel, je tudi razviden iz njegovih propagandnih črtic v koledarju Mohorjeve družbe.

Krek pa ni samo zastopnik defenzivnega zadružništva, ampak tudi ofenzivnega. Saj je on ustvaril Gospodarsko in zadružno zvezo in sanjal je o tem, kako bo slovensko zadružništvo prevzelo vso trgovino potom konsumnih in kmetijskih nakupovalnih zadrug v svoje roke, sanjal je celo o tem, kako vozijo zadružne ladje pridelke slovenske zemlje na tuja tržišča. Krek se je vedno zavedal, da ni mogoče rešiti za stalno delavskega vprašanja brez rešitve vedno odprtega kmetijskega vprašanja. In Krek je pač smatral zadružništvo za tisto sredstvo, ki more rešiti obe vprašanji. Krek je postavil socialno, še več — socialistično zadružništvo.

(Konec prihodnjic.)

Da bodo naši ideali učinkovali, jih moramo sami občutiti, z ljubeznijo jih uresničevati, sami jim biti zvesti. Mlademu človeku je treba reči: Rastite ob enem z vašimi ideali tako, da se bodo v vas razrastli in vam jih življenje ne bo več moglo izrjavati. To je dovolj.

—0—

Če bi ljudje ostali to, kar so s štirinajstimi leti, kako drugačen bi bil svet!

Čez hribe in doline...

Vrhnika. Okrožni urad za zavarovanje delavcev priredi v nedeljo, 20. jan. 1929 ob 3. popoldne v dvorani Rokodelskega doma skioptično predavanje o higijeni in socialnem zavarovanju. Opozarjamo vse naše članstvo, da se tega važnega predavanja v velikem številu udeleži. — Po končanem predavanju se bo vršil istotam sestanek, na katerem bo lahko vsakdo prednesel zastopniku urada eventualne želje in pritožbe.

Po svetu.

Katoliška mladina in politika. V Louvainu se je vršil kongres kat. mladine. Razpravljalo se je o vseh perečih narodnih vprašanjih. K politiki so dejali: »Kaj je politična doktrina? To ni politični program, ker tega določajo prilike. Tudi ni verski ideal, ker je le-ta prikrojen potrebam političnega položaja. — Katoliška stranka in verska stranka. Od njenih članov se ne zahteva, da morajo biti katoliki. Zahteva se pač, da spoštujejo dogme in zakone katoliške cerkve.«

Avstrijski religiozni (verski) socialisti in katoliški episkopat. Avstrijski verski socialisti so se obrnili na škofovsko konferenco, ki se je vršila od 22. do 24. novembra preteklega leta v Salzburgu s predstavko, v kateri se pritožujejo, da katoliška cerkev v nasprotju s svojimi načeli podpira krščanske socialce, ki delajo izključno samo za interese avstrijskih kapitalistov. Episkopat je vzel v pretres to vlogo in jo odločno odbil, nazivajoč delo verskih socialistov kot golo mamljenje delovnega ljudstva.

Srednjeevropske železarnice. Na Dunaju bo prihodnji teden konferenca sred-

njeevropskih železaren. Na konferenci se bo obravnavala predvsem ponudba jugoslovanskih drž. železnic, ki nameravajo za prihodnja leta naročiti okoli 8000 vagonov železniškega materiala. Dobavilo naj bi se proti večletnemu kreditu in proti plačilu državnih bonov. Nekateri člani srednjeevropskega železnega kartela zahtevajo še izredna jamstva.

Za bodoče vojne so dosedaj izumili že 25 vrst raznih strupenih plinov. Posamezne države imajo že nad 3000 letal, s katerimi bodo lahko tudi v zaledje nosili smrtonosne plinske bombe, ki bodo lahko uničile cele okraje s tovarnami, živino in ljudmi vred...

Na Japonskem je prišlo v zadnjem času do velikih političnih demonstracij, katere so skušali zadušiti s pomočjo vojaštva in policije. Pri teh spopadih je bilo 31 oseb ubitih, nad 60 ranjenih ter nad 200 aretiranih. Te nemire skušajo prikriti z zelo ostro cenzuro. Med demonstranti niso samo delavci temveč tudi kmetje in izobraženci.

Nemiri v indijskih bombažnih industrijskih okrajih zavzemajo vedno ostriše oblike. Delavstvo je vedno bolj razburjeno vsled trdovratne nepopustljivosti delodajalcev. Podjetniki hočejo itak male plače še znižati ter namestiti nove stroje, s čimer bi število brezposelnosti zopet za tisoče narastlo.

Alkoholna prepoved v Ameriki. Listi poročajo, da je v l. 1928. umrlo v New Yorku 1565 oseb vsled zastrupljenja z alkoholom. Dalje poročajo, da se še nikdar v New Yorku ni tako popivalo kot letos za Silvestrov večer. V Filadelfiji je bilo kar 130 oseb aretiranih radi pijanosti. Tako skuša časopisje dokazovati, da se z alkoholno prepovedjo kot so jo izvedli v Ameriki, ne doseže pravičesar. Nič pa ne poroča časopisje o blagoslovu, ki ga ima prepoved za mar-

sikatero družino, nič se ne čita o tem, koliko je s tem zmanjšano zločinov, koliko se je omejilo število vsled alkohola zblaznelih?

Ugleden predsednik je novi predsednik argentinske republike Irigoyen. Odkar je zavzel svoje mesto, se ni udeležil še nobene slavnosti in ne mara prirejati nikakih slavnosti. Dela, samo dela, da celo ob nedeljah. Kmalu ko je prevzel vlado, je moral poseči v mornarsko stavko. Strokovni organizaciji je povsem ugodil. Zavzel se je posebno za argentinske male kmete, ki pridelajo skoro vse žito, kar ga producira Argentina. Tako poročajo listi.

Znani češkoslovaški industrijalec Bata, o katerem je Pravica že pisala, je prestopil v češkoslovaško ljudsko stranko. Mu je pač tako bolj kazalo!

Razno.

Na ruskih visokih šolah so našli sedaj 49.000 dijakov.

Nemčija bo zgradila zopet nov zrakoplov, ki bo skoro še enkrat tolikšen, kakor je »Grof Zeppelin«, s katerim so pluli v Ameriko. Zgradbo podpira baje tudi vlada. V Nemčiji v splošnem podpirajo vlade vsa taka podjetja, ki grade stvari, katere lahko država za slučaj vojne rekvirira zase.

Kje je kaj podobnega, v državi Missisipi v Severni Ameriki, se nahaja mesto Mound Bojon, kjer prebivajo samo črnci. Mesto ima 3000 prebivalcev. Tam je občinski svet sklenil, da bo odpravil ječe, ki povzročajo samo nepotrebno obremenitev občin. proračuna. Ugotovili so namreč, da je bil tekom 6 let v tem mestu črncev aretiranih samo eden in da 20 let tu ni bilo nobenega umora. V tem mestu sploh nimajo nobene policije.

Za kratek čas.

Junak. Krotiteljica zveri vzame kosček sladkorja med zobe in tiger ji ga vzame s svojimi zobmi.

»To znam tudi jaz!« reče eden od gledalcev.

»Bi si li upali?« vpraša dama osorno.

»To kar je tiger naredil čisto gotovo.«

Sreča. Prvi: »Torej ste se poročili. Ali ste srečni?« — Drugi: »Da, moja žena je srečna, jaz sem pa poročen.«

Zapad solca v Ameriki. Irec je prišel v Ameriko, ko se je ladja približevala newyorški luki, je zagrmel topovski strel.

»Kaj je to?« vpraša Irec.

»To pomeni, da solnce zahaja« mu nekdo odgovori.

»To je pa čudno! Pri nas solnce tudi zaide vsak večer pa nikoli ne naredi takega grmenja.«

Pri zdravniku. »Kaj vas boli?« »Vse. Rok ne morem dvigniti niti do glave, nog istotako ne.«

Peter: »Oče tale račun pa ne znam. Učitelj nam je rekel, da naj poiščemo delitelja.«

Oče: »Kaj, ali ga še sedaj niso našli? Saj so ga že takrat iskali, ko sem še jaz v šolo hodil.«

Ječar: »Kakor čujem imate menda strašno hudo ženo.«

Jetnik: »Da res je, toda na srečo pridem od časa do časa sem v kaznilnico na oddih.«

Tast (trgovca) zetu: »Seveda, zdaj, ko ste dole moje hčere napravili, mi hočete še hčer vrniti. Ne, ne, moj častiti

zet, ne bo nič, prazne vreče se pri meni ne sprejemajo nazaj.«

Soseda I.: Kar nič več ni slišati, da bi se pri vas kregali. Ali se zdaj z mojim tako dobro razumete?

Soseda II.: Ne, toda prišla sva nato, da naša dekla prisluškuje. Zato se kregava samo ob nedeljah od 3. do 6. ure, ko gre dekla na sprehod.

Nekje v Sloveniji je moral tako malo priljubljeni davčni urad pobasati svojo kramo in se preseliti v drugo vas istega okraja. Ko so že skoraj vse odpeljali, jo primaha okoli vogala domača godba ondotnega kraja, se pred bivšim davčnim uradom ustavi, stopi v krog ter veselo zaigra — zahvalno pesem.

Železniški čuvaj: »Hej, hej, tu gori se ne sme hoditi.«

Kmetič: »Kaj pa še. Jaz imam vozni listek pa bi se še lahko vozil tu gori ne samo hodil, če ne bi bil vlak zamudil.«

Šofer: »To je pa že od sile, jaz sem vendar izurjen šofer. S svojim znamenjem o vožnji avtomobila bi napolnil lahko celo knjigo.«

Policaj: »S svojo nepredvidnostjo pa bolnišnico. Kako se pišete?«

On: »Na kaj pa mislite gospodična Ela?« **Ona:** Na prav nič posebnega. **On:** »Sem mislil, da ste mislili name.« **Ona:** »No, saj tudi sem.«

Vrednost denarja. Za 100 nemških mark dobiš 1352,50 Din, za 100 avstrijskih šilingov 798,92 Din, za 1 dolar 56,86 Din, za 100 francoskih frankov 221,58 Din, za 100 češkoslovaških kron 168,18 Din, za 100 lir 297 Din.

Kako gospodarite najbolje? Kako se zaščitite najuspešneje? Kako si prihranite vsako leto 3% Vaših izdatkov?

ČE STE ČLAN IN OBENEM ODJEMALEC PRI

I. delavskem konzumnem društvu v Ljubljani r. z. z o. z.

Pisarna: Kongresni trg št. 2

Ustanovljena 1895

Telefon 2255, 2855

ki ima danes preko 10.000 rednih članov in 29 prodajalen po vsej Sloveniji. Zadruga ima do danes sledeče oddelke: specerijski, kolonijalni, manufakturni in galanterijski in je vsled tega v stanu ugoditi vsem željam in potrebam svojih članov.

Iz vse svoje duše

19

René Bazin

Poslovenil Niko Kuret

Stopili so v gostejšo senco, ki je padala od gričevja. Dolgo je že bilo zašlo solnce. Bližali so se koncu nabrežij. Množica se je redčila. Štacunarji s osi postavljali stole na hodnike. Antoine je pripovedoval še z enako porogljivostjo. Obračal se je sedaj do Henriette same in poskušal, kako bi jo pridobil, da bi ona sama podžgala starega Madiotja, naj zahteva, da se uredi pokojnina, ki mu jo je dolgoval Lemarié. Ker je že Viktor Lemarié bil ustavljen vrhu klanca in povprašal, kako je s stričevim rano, ker so mu že bili poslali zdravil, je menil Antoine, da je gospodarja strah in da samo poskuša, kako bi pridobil na času.

»Videl je, da ne sedam na njegove sladke besede, sin Lemariéjev. Tam je sedel na svojem sedežu, zmeden pred nami vsemi. Nič ni prešerno vozil... Upam, da stric Madiot jutri gre! Ponovi mu moje naročilo. Žal, bogve česa zmožen ni. Nima pravega jezika...«

Antoine se je v temi potuhnil, da poskusi, kako bi iznenada zasačil izraz sestrinega obraza. Na njegovem obrazu je bila dvoumnost in mrzeča šaljivost, kot jo je pogosto kazal pred Henrietto.

»Ah, — če bi šla ti zahtevati pokojnino!« je pošepetal prav po tistem.

»Antoine!«

»Zadeva bi bila sigurna! Imeli bi pokojnino, pojdi no, takoj — in še vsol!«

»Mislim, da si znorel? Nimam se kaj vtikati v to stvar.«

Oddaljila se je malo. Užalil jo je bil ta predlog in način Antoinovega govorjenja. — On je bušil v smeh.

»Bogme, to sem vedel! In kar sem zinil, sem storil zato, da bi se še točneje prepričal. Gospodična se ne bavi s temi vprašanji... Kaj pa jo brigajo drugi?... Morda jo je še sram, da ima strica-delavca in brata v pilarni?...«

Pristavil je trenutek nato:

»Zato te tudi ne maram prositi za uslugo...«

»Ni prav tako, ako ti lahko pomorem.«

»Kaj bi tožil, čeprav nimam niti souja, kakor danes...«

Ustavila se je, poiskala denarnico in jo odprla.

»Tu dokaz, Antoine,« je rekla počasi. »Glej mojih zadnjih štirideset soujev. Vzemi jih. Mnogo je bilo treba zdravil za strica.«

Delavec je vzel svetli novc in skomignil z rameni.

»Od zlomka je pa vendar, da tako služiš denar. Vedno ga imaš. Mi drugi, reveži...«

Nato pa je mahnil z roko, pol v pozdrav in pol v zahvalo, ter krenil po aveniiji Launayski, ki se je tamkaj pričlenjala.

Henrietta je gledala, ko je izginjal v mraku. Nato je rekla:

»Ali bi verjeli, gospodična Marija, da on takrat, ko je bil še otrok, ni imel ljubše prijateljice od mene? Ni mogel zaspati, preden ga nisem poljubila!

Še je stopila nekaj korakov, pa se je spet ustavila:

»Vidite: vsakogar življenje ima svoj križ.«

In te besede bolesti so jima razklenile roke. Nenadno je Henrietta potegnila to bedno svojo sestro k sebi. Začutila je dvoje toplih ust, ki sta se ji pritisnili na lice ter se ji zahvalili.

»Zbogom!«

»Zbogom!«

Ločili sta se in noč je vse dalje padala med dekleti, ki sta se oddaljevali. Vsaka je hitela v svoje zatišje.

Henrietta je bila dvignila pogled do svetle zvezde, ki se je sedaj blestela prav nad gričem Miséri. Moj Bog, kako polne spokojnosti so nekatere ure, kako mehko se te včasih dojema sladkost zraka! Ni vplivala nanjo toliko samota. Vse bolj se je je dojemal tih pokoj stvarstva, da je drhtela v njem. Polglasno je mislila:

»Kaj neki je nocoj, da mi je sree nemirno?«

Ni bila pesnica. Bila je le ubogo deklo srca ljubezni, ki pa se ji je ljubezni hotelo. In je bil On, ki je govoril, On, ki mu duše pripadajo, še preden so obliko in ime privzele, On, ki nas kliče brez prestanka z besedami, ki niso vselej iste, On, ki nam govori: »Jaz sem lepota, radost, počitek, pri meni se solze posušijo...«

Vztrepetala je, ko se je s komolcem naslonila na ograjo svojega okna. Ko da se je v svetli noči nekaj sicer skritega v njej, ko da se je srce samo nōči odprlo. Jedva zganili so se oleandrovi listi.

»Srečne tiste, ki jih kdo ljubi!« je razmišljala.

»Srečne tiste, ki imajo prijateljico.«

Vsi obrazi njenih tovarišic iz delavnice so se zvrstili pred njo in nasmehnila se je tistim, ki so jo bile vzele pod svoje varstvo, ko je bila učenka. Vsake kretnje se je spominjala, vsake besede in pogleda, ki se je z njimi kdo bolestno dotaknil njene ponosne narave. Imele so vse enako globoke oči, kadar so v šumu delavnice prav po tistem reklo: »Prijateljica Vam bom, hočete?« O, ta čar in pogled hvaležnosti, ta skrivni stisk roke pri odhodu od dela, obljuba, da si povesta vse! Iz prvih časov svojega delavskega življenja vidi spet najprej ono blede gospodično Valentino. Ljubila jo je, ker je imela tako zelo velike oči in ker jo je kot delovodkinja bila v zvezi z zaščito: »Ne zbadajte učenke! Saj se bo napravila. Prste ima pripravne, mala, in duhovitosti tudi.« Koliko dobrote na eni strani in koliko ljubezni na drugi! Delovodkinja nikdar ni vedela za silni žar njene hvaležne duše, ki se je izlivala v nemih izbruhih. Henrietta se je spomnila, da se je bila zbodla z iglo do krvi; opazila jo je in jo pomilovala gospodična Valentina. Spominjala se je, da si je bila zaželela neko jutro, da bi umrla pred njenimi vrati in ohranila zadnje moči v to, da ji poreče: »Za Vas! Hotela sem umreti za vas, da bi bili srečni vi!« Dekliške duše, tako zejne nežnosti, katerih najboljšje, najčistejše so se tako varale! Henrietta jih je zopet videla vse, žal, vse v dalji, omožene, mrtve, blodeče, pozabljene. Potem se je domislila, da se je v tem trenutku bržčas vrnila domov Marija tja prav na konec Saint-Similienske ulice. Bilo je tam gnezdo revežev. Spanec je legal nanj, onkraj brezkončne doline hiš in fabrik. Saj se je skoraj vse mesto raztezalo za gričem.

»Kako, da sem se tako brž navezala nanjo? So torej dnevi, ko je ljubezni nič koliko?«

Loira se je bliskala na koncih otokov, ob kljunih velikih jadrnic, sličnih vretarnastim sencam. Od časa do časa so iz sosednih ulic prihajali sunki tople sape. Bil je smrad tesnobnih vonjev, nekaj, česar dognati ne moreš in od njega trpiš. Ko da se je vdihani zrak, ko je dospel do skrivnostnega gibala življenja, — do srca, napojil z utrujenostjo človeških prsi, s srčno tesnobo, z pravno stisko vsega mesta. Ali pa je veter še nedoločeno vlek s kmetov v dalji in je bil poln ljubezni, vonjev, nedotaknjenih sil, ki so se vračale in se mešale s težkimi sopari minulega dne, da bi jih odgnale.